

Coğrafi Yapı

GENEL KONUM

Bir bölümü Akdeniz, bir bölümü ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde kalan Kahramanmaraş il toprakları, 37° 11' ve 38° 36' kuzey enlemleriyle 36° 15' ve 37° 42' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kahramanmaraş ili, 14.327 km² lik yüzölçümüyle ülke topraklarının % 1,8'ini kaplar.

Kahramanmaraş yönetsel bakımdan, doğudan Malatya'nın Darende, Akçadağ ve Doğanşehir; Adıyaman'ın Besni; Gaziantep'in Yavuzeli ve Araban; Güneyden yine Gaziantep'in Merkez ve İslahiye; Adana'nın Bahçe; batıdan yine Adana'nın Kozan, Saimbeyli, ve Tufanbeyli; Osmaniye'nin Kadirli; Kayseri'nin Sarız; kuzeyden ise Sivas'ın Gürün ilçeleriyle çevrilidir. 1980'de nüfusu 738.000'i aşan Kahramanmaraş'ta km² 'ye 52 kişi düşüyordu.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Kahramanmaraş il toprakları, yükselteleri 3.000 m' ye varan ve genellikle Güneydoğu Torosların uzantıları olan dağlarla, bunlar arasında kalan çöküntü ovalarından oluşmaktadır. İl alanında geniş bir akarsu ağı vardır. İl alanı, birçok yerde bu akarsuların oluşturduğu vadilerle yarılmış ve parçalanmıştır. İldeki yeryüzü şekillerinin en önemlisi, Kahramanmaraş Ovası'nın yer aldığı çöküntü alanıdır. Afrika Göller Bölgesi'nden başlayarak, Kızıldeniz, Lut Gölü ve Amik Ovası boyunca uzanan Ürdün Graben sistemi'nin devamı olan bu alan, Kızıldeniz'den başlayarak, Vâdi- el Arab, Gor, El-Bika, Amik-Kahramanmaraş oluşu adlarıyla anılmaktadır.

DAĞLAR

Dağlar il alanının % 59,72'sini kaplamaktadır. Kahramanmaraş il topraklarını engebelen diren dağlar, genellikle Güneydoğu Toroslar'ın uzantılarıdır. Nurhak Dağları'nda yükselti 3.081 m ye ulaşır.

Nur (Gavur, Amanos) Dağları

Bu dağların uzantıları ilin Güneybatısını engebelenlendirmektedir. Nur Dağlarının il sınırları içindeki uzantıları Çimen Dağı adıyla anılmaktadır. Nur Dağları, üçüncü zamanın Alp sistemi kıvrımı dağlarından olan toroslar'ın güney uzantısıdır. Bunlar, türlü aşınmalarla düzleşmiş ve neojen sonunda yükselmiş bir kırıklı-kıvrımlı dağ sırasındır.

Nur Dağları bir yandan Güveydiye ile Kahramanmaraş arasındaki güneybatı - kuzeydoğu doğrultulu uzun kırık, öte yandan Hınzır Burnu'ndan Dörtyol'a, Osmaniye'nin güneyinden Andırın ilçesinin doğusuna değin uzanan bir başka kırık arasında, çevresindeki çöküntü alanlarına karşı yükselmiş bir sıradağ olarak görülür. Nur Dağları'nın bu çöküntü alanlarına bakan yamaçları çok diktir. Bu dik yamaçlar, akarsularca aşındırılmıştır.

Engizek Dağı

Merkez ilçenin kuzeydoğusundaki bu dağ kütlesi, 2.815 m' ye dek yükselir. Engizek Dağı, Göksu Vadisi'yle kuzeyindeki Nurhak Dağları'ndan; çukur bir alanla da güneyindeki Ahır Dağı'ndan ayrılır. Doğu - batı doğrultusunda uzanan bu dağ da Güneydoğu Toroslar'ın bir uzantısıdır. Engizek Dağı'nın yapısında permo-karbonifer şistleri ve yeşil kayalar egemendir. Engizek dağı büyük ölçüde doğal bitki örtüsünden yoksundur. Kahramanmaraş ilinde sayılan dağların dışında kalan başlıca yükseltiler, Binboğa Dağları (2.942 m), Delihöbek Dağı (2.338 m) ve Ahır Dağı'dır (2.301 m).

PLATOLAR

Alanının % 24' ünü kaplayan platolar, daha çok kuzeyde toplanmıştır. Güneydoğu Toroslar'ın kuzeye açılan kollarından olan ve Afşin'i batıdan kuşatan Binboğa Dağları, doğuya doğru yüksek platolara dönüşür. Yükseltisi 1.500 - 2.000 m arasında değişen bu platolar, kalkerli yapı nedeniyle ot bakımından pek zengin değildir. Daha alt yükselti basamaklarındaki, yer yer dip sular yüzeye çıkar. Elbistan çöküntü alanını kuzeyden ve doğudan sınırlayan dağların yüksek kesimleriyle ova arasında, çeşitli yükselti basamaklarına sıralanmış platolar vardır. 1.500 - 2.000 m'ler arasında yer alan bu platolar, Ceyhan Irmağı'nın kollarıyla parçalanarak çeşitli büyüklükte düzlüklere ayrılmıştır. Doğu Anadolu'nun soğuk karasal iklimine kapalı olan bu platoların kimi kesimleri su kaynakları zengindir. Bu kesimler zengin çayır otlarıyla kaplıdır. Soğuk kış ayları dışında, bu platoların bir bölümü yaylak olarak kullanılır. Kuzeydeki kadar sık olmasa da, ilin güney kesiminde de platolara rastlanır. Ceyhan ırmağı ile önemli bir kolu olan Göksün Çayı arasını dolduran Berit Dağı ve uzantılarının çevresi büyüklü küçüklü platolarla kaplıdır.

Yükseltileri yer yer 1.000 m'ye dek düşen bu platolar, Ceyhan Vadisi aracılığıyla Akdeniz ikliminin etkilerine açık olduğundan, kuzey platoları kadar soğuk değildir. Zengin çayırarla kaplı olan kesimleri il hayvancılığı açısından önemlidir. Merkez ilçeden kuzeydoğuya doğru uzanan Maraş ve Engizek Dağları ile güneyden il alanına sokulan Nur Dağları'nın uzantıları üzerinde de geniş platolar vardır. Bunların yükseltileri 1.000 - 2.000 m arasındadır. Kuzeye doğru gidildikçe bu platoların, kalkerli yapının egemen olduğu

kesimlerinde bitki örtüsü çok zayıftır. Bu geniş platolarda hayvancılık yapılır.

AKARSULAR

Kahramanmaraş ili tümüyle Ceyhan Havzası içinde kalmaktadır. Havza, batıdan Seyhan, kuzey ve kuzeydoğudan Fırat, güneyden Asi havzalarıyla komşudur. Su toplama alanı 21.982 km² olan Ceyhan Havzası vardır. Ceyhan Havzası'nın 659.872 hektarı sulanabilir niteliktedir. Akarsuların yıllık ortalama su hacmi 7.250.000.000 km³'tür. Havzada 734.472 hektar ovalık alan vardır. İlde geniş bir akarsu ağı vardır. Türkiye'nin önemli akarsularından Ceyhan da il topraklarından doğmaktadır.

Ceyhan Irmağı

Ceyhan, Elbistan Ovası çevresindeki dağlardan kaynaklanır. Irmak, önce Söğütlü Çayı, sonrada Harman Çayı ile birleşir. Bu noktadan sonra dar menderesler yaparak akan Ceyhan ırmağı, önce güneybatıya sonra güneye döner ve Ortaklı Köyü yakınlarında Göksun Çayı'yla birleşir. Bundan sonra hayli büyük bir ırmak durumuna gelen Ceyhan, dar ve derin boğazlar içinde akmaya başlar. Bir süre güney yönünde akan Ceyhan Irmağı, Ericcek Köyü önlerinde doğuya, daha sonra güneydoğuya döner ve Ekinözü'nün güneyinde güneybatıya yönelir. Irmak Sazköy önlerinde güneye döner. Bu kesimde yine derin boğazlar içinde akar. Batıdan Gölceğiz Köyü'nün Güredin Çayı'nı alan Ceyhan Irmağı, Kahramanmaraş Ovası'na girer. Ova'da menderesler çizerek batıya dönen ırmak, Ova çıkışında Körsulu Deresi'ni alır ve güneybatı yönünde akarak il sınırları dışına çıkar.

Ceyhan Irmağı'nın kaynak bölgesinde yükselti 2.000 m'dir.

Irmak yatağının yükseltisi 460 km'lik akışı boyunca 0 m'ye kadar inmektedir.

Eğim, ırmağın orta ve yukarı çığırlarında % 1'i geçer. Saniyede aktığı su miktarı ortalama 301 m³'tür. Ceyhan Irmağı'nın saniyede aktığı en az su miktarı 56 m³, en çok 1.960 m³'tür.

Aksu ayı

Ceyhan'ın en güçlü kollarından olan bu su, Engizek Dağı'nın eteklerinden doğar. Küçükcerit Köyü'nün hemen doğusunda çok güçlü bir pınardan çıkan Aksu ayı, başlangıçta Ağa Suyu yada Aksu Gözü'yle anılır. Aksu, Büyükcerit yönünden gelen sularla da beslenir ve oldukça güçlü bir çay durumuna gelir. Çok dar ve derin boğazlardan geçerek Söğütlü yakınlarında göllerden inen daha küçük bir başka suyla birleşir. Bundan sonra da Uzungeliş denilen uzun ve oldukça derin bir boğaza girer. Aksu Vadisi, Pazarcık yakınlarında genişler ve Narlı Ovası'na açılır. Bu ovada önce güneybatı yönünde akan, sonra kuzeybatıya, daha sonra da kuzeye yönelen Aksu ayı, Kahramanmaraş Ovası'nı kuzeybatı - güneydoğu yönünde geçerek Ceyhan'a karışır. Aksu'nun saniyede akıttığı su miktarı en az 140 m³, en çok 496 m³'tür. Kahramanmaraş ilinde Ceyhan ve Aksu dışında kalan sular genellikle Ceyhan'ın kolları olan küçük akarsulardır. İldeki öbür sular arasında Merkez İlçe'deki Erkenez, Karaçay, Deliçay, Üngüt, Körsulu, Peynirdere, Kerhan, Kırkgöz; Andırın'daki Üzücek, Geben, Başpınar, Andırın, Çokak, Darıovası, Keşiş; Elbistan'daki Söğütlü, Hurman, Nargile, Nurhak; Göksun'daki Terbüzek, Göksun, Kömür, Çukurhisar, Güredin; Pazarcık'taki Mizmilli, Göksu, Ardıl, Bağlama, Taşbiçme ve Türkoğlu'ndaki Gökpinar gibi akarsular sayılabilir.

GÖLLER

Kahramanmaraş İli'nde doğal göl yoktur. Bir bataklık durumunda olan Gavur Gölü ise DSİ'ce kurutulmuş ve 52.000 dekarlık tarım alanı kurulmuştur. Kartalkaya Baraj Gölü : Bu baraj 1972'de hizmete girmiştir. Aksu ayı üzerinde kurulu bu toprak dolgu tipindeki barajın temelden yüksekliği 57 m'dir. Depolama hacmi 195.000.000 m³ olan Kartalkaya Barajı sulama amacıyla kurulmuştur. Bu barajdan yararlanılarak 26.970 hektar alan sulanabilmektedir.

VADİLER ve OVALAR

Geniş bir akarsu ağı olan Kahramanmaraş İli'nde, vadilerde önemli yer tutar. İl toprakları, Ceyhan Irmağı ve kollarının açtığı vadilerle parçalanmıştır.

Ovalar ise il alanının % 16,3'lük bir bölümünü kaplamaktadır. Daha çok Ceyhan Irmağı Vadisi boyunca sıralanan bu ovaların başlıcaları, Elbistan ve Kahramanmaraş Ovalarıdır.

Ceyhan Vadisi

Ceyhan Irmağı, Elbistan Ovası'nda doğup bir süre bu ovada geniş tabanlı bir vadide aktıktan sonra güneybatıya dönerek ovadan çıkar. Bu arada vadi tabanı da daralır. Ceyhan Vadisi, Sarıgüzel Köyü yakınlarında kabaca güneye döner. Sonra, Beşen köyü güneyinde oldukça daralır ve derinleşir. Koçlar Köyü'nün güneyinde, güneybatıya yönelen ve Kılavuzlu Köyü yakınlarında tabanı genişleyen vadi, Kahramanmaraş Ovası'na açılır. Ovaya girdikten sonra yine menderesler çizerek batıya dönen Ceyhan Irmağı, ova çıkışında önce güneye, sonra da güneybatıya yönelerek çok dar ve derin bir vadi oluşturur. Ceyhan Vadisi, Kuşçu köyü'nün kabaca batısında il sınırları dışına çıkar.

Elbistan Ovası

Bu ova Kahramanmaraş İli'nin kuzeyinde, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinin birbirine en çok yaklaştığı yerdedir. Yükseltisi 1.100

- 1.1150 m'dir. Elbistan ovası düzlükler ve yer yer alçak tepeliklerden oluşmuş olup ova elips biçimlidir. Ova seviyesindeki bu dağlar bol yağış almaktadır. Baharda karların erimesiyle ovaya inen akarsular kabarrır ve ovanın güneyinde Ceyhan Irmağı'na karışır. Bunların başlıcaları, birçok kol ve gür kaynaklarla beslenen ve Ceyhan'a döküleceği yer yakınında, büyük bir akarsu görünümü alan hurman Çayı ile kuzeydoğudaki dağlardan inen derelerle beslenen Söğütlü Çayı'dır. Ovaya güneyden de bir çok gür kaynak iner. Elbistan Ovası, eskiden beri güç geçit veren yüksek dağlar arasında yer alan önemli bir yerleşme alanı olmuştur. Elbistan Ovası'nda buğday, arpa, mısır ve şeker pancarı yetiştirilmektedir. Elbistan Ovası'nın uzunluğu 50 km, kuzey - güney doğrultusunda eni ise 20 km'dir. Ova Binboğa, Nurhak, Engizek ve Berit dağları arasında, bu dağlardan ortalama 1.000 - 1.500 m aşağıda, bir çöküntü alanıdır. Karasal kuvaterner tortullar (alüvyonlar) ile kaplıdır. Çevresi, türlü yapıdaki eosen fişleri, kretore tabakaları ve serpantin kütlelerinden oluşan dağlarla doğu ve batısı, permo-karbon katmanları, kristalin kalkerleri ve mermerlerden oluşmuş dağlarla, güneyi ise serpantin kütlelerinin geniş yer tuttuğu yükseltilerle çevrilidir.

Kahramanmaraş Ovası

İlin önemli ovalarından biri de Kahramanmaraş Ovası'dır. Güneyde yer alan Kahramanmaraş Ovası'nın yükseltisi 800 - 1.000 m'dir. Ahır Dağı ve Çimen Dağı'nın arasında yer alan, ovanın uzunluğu 40 km, kuzey - güney doğrultusunda genişliği ise yaklaşık 20 km'dir. Aslında çöküntü alanı olan Kahramanmaraş Ovası, Afrika Göller Bölgesi'nden başlayarak Kızıldeniz, Lut Gölü ve Amik Ovası boyunca uzanan Ürdün Graben Şişleri'nin bir devamıdır. Ova çevresindeki dağ ve tepeler 4. zamanda oluşmuştur. Ancak Kahramanmaraş Ovası'nda, 4. zaman yaşlı alüvyonlar yanında 3. zaman yaşlı tortullarda vardır.

Göksun Ovası

İldeki bir başka önemli ovada Ceyhan Irmağı'nın kollarından Göksun Çayı'yla sulanan Göksun Ovası'dır. Bu ova, ilin kuzeybatısında yer alır. Göksun Ovası kuzeydoğu - güneybatı yönünde uzanmaktadır. Yükseltisi 1.000 - 1.500 m arası olan Göksun Ovası'nın uzunluğu 30 km, kuzey - güney doğrultusunda genişliği ise 20 km'dir. Ova Dibek, Binboğa, Delihöbek, Berit ve Armutyücesi dağlarıyla çevrilidir.

Aksu Vadisi

Ceyhan Irmağı'nın kollarından Aksu'nun oluşturduğu vadi, Engizek Dağı'nın güneydoğu eteklerinden başlar. Önce güneydoğuya, daha sonra güneybatıya yönelir ve derinleşen vadi Sakarya Köyü'nün doğusunda, güneye döner. Daha sonra güneybatıya doğru uzanan Aksu Vadisi, Büyükçam Köyü'nden sonra geniş bir çöküntü alanına açılır. Sağlık ve Narlı ovalarının oluşturduğu bu alan, bir olukla Kahramanmaraş Ovası'na bağlıdır. Bu vadi, Kahramanmaraş Ovası'nda Ceyhan Vadisi ile birleşir. İldeki öbür ovalar arasında, Türkoğlu, Narlı, Andırın, Afşin ve Mizmilli ovaları sayılabilir.

JEOLOJİK YAPI

İlde çeşitli jeolojik zamanlardan kalma oluşumlara rastlanmaktadır. Paleozoik yaşlı şist ve mermerler, Gavur Dağları'nda geniş alanlar kaplar. Narlı Ovası'nın güneyinde mezozoik seriler görülür. İl alanında, genellikle marnlardan oluşmuş paleosen yapılı oluşumlar da önemli bir yer tutmaktadır. Bunlar kumlu yataklar ve kil içerir. Şistler ve tebeşirli katmanlar da görülür. Kahramanmaraş'ta alt eosen yaşlı greler, kırmızı renklidir. Bunlar, kalker çimentolu ve kırmızı - kahverengimsi konglomeralardan oluşmuştur. Kahramanmaraş'ın kuzeyinde Ahır Dağı'nda ve Narlı Ovası'nda orta eosen oluşumları görülmektedir. İlin güneydoğusunda, orta eosen kalkerlerinin üzerinde tebeşirli katmanlar vardır. İlde, miyosen oluşumlarının görüldüğü yerlerde, altta denizsel fesyeste marn, tebeşirli kalker ve molozlar, yukarıya doğru ise karasal fasyeste oluşmuş kalkerler ve konglomeralar vardır. Pliyosen yaşlı oluşumlar arasında konglomeralar egemendir. Bunun yanında kil ve kumlarda vardır. Kuvaterner yaşlı oluşumlara akarsuların vadi tabanlarında ve alüvyonlarla örtülü ovalarda rastlanmaktadır.

İldeki çöküntü alanlarını birbirinden ayıran serpantinler büyük önem taşımaktadır. İnce bir örtü durumunda geniş alanlara yayılan serpantinlerin yanında, kristalin şistler ve frayslara rastlanır. İldeki faylar boyunca, siyah bazaltların yüzeye çıkarak geniş alanlar kapladığı görülmektedir. Bazaltlar kimi yerlerde ufalanıp dağılarak killi topraklar oluşturmuştur.

Yeraltı Zenginlikleri

Kahramanmaraş ili yer altı kaynakları bakımından pek zengin bir il sayılmaz. İlde yer alan önemli madenlerden biri boksittir. Tümü Göksun ilçesinde olan boksit yataklarının jeolojik rezervi 3.000.000 ton, toplam rezervi ise 268.000 tondur. İlde yer alan bir başka maden demirdir. Merkez, Elbistan ve Göksun ilçelerinde yer alan demir yataklarının Merkez İlçe'deki bölümünün jeolojik rezervi 25.000 tondur. Demir yataklarının toplam rezervi Elbistan'da 2.636.00 ton, Göksun'da ise 100.000 tondur.

Manganez yatakları Pazarcık İlçesi'ndedir. Bu yatakların jeolojik rezervi 700.000 ton, toplam rezervi ise 15.000 ton olarak saptanmıştır.

İl'deki önemli madenlerden biride Merkez, Elbistan ve Türkoğlu ilçelerinde bulunan barittir. Türkoğlu'ndaki damarlarda üretim yapılmaktadır. Barit'in Merkez İlçedeki toplam rezervi 74.300 ton, Elbistan'daki toplam rezervi 8.800 ton, Türkoğlu'nda ise 93.500 tondur.

Marn - kalker karışımı çimento hammaddeleri de Ahır Dağı yakınlarında, Türkoğlu İlçesi'nde ve Göksun yakınlarındadır.

Elbistan ve Afşin'deki 3.146.000.000 ton toplam rezervli linyit yatakları işlenmeye başlanmıştır.

Kahramanmaraş ili'nde yer alan öbür madenler arsasında kiremit - tuğla hammaddesi ve 40.000.000 ton jeolojik rezervli kuvarsit sayılabilir.